

УДК 330.322:631:132.2

**В. М. Ходаківський,**  
к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва,  
Поліський національний університет, м. Житомир  
ORCID ID: 0000-0003-3913-7461

**Г. Ю. Максимович,**  
магістрант кафедри економіки і підприємництва,  
Поліський національний університет, м. Житомир  
ORCID ID: 0000-0002-5772-1189

**Л. М. Садурська,**  
магістрант кафедри економіки і підприємництва,  
Поліський національний університет, м. Житомир  
ORCID ID: 0000-0001-9407-5414

**Т. П. Чайківська,**  
магістрант кафедри економіки і підприємництва,  
Поліський національний університет, м. Житомир  
ORCID ID: 0000-0002-6845-8435

DOI: 10.32702/2306-6792.2021.19.50

## **СУЧАСНІ УМОВИ ТА АЛЬТЕРНАТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

V. Khodakivskyy,  
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department  
of Economics and Entrepreneurship, Polissya National University, Zhytomyr

G. Maksimovich,  
Master's student of the Department of Economics and Entrepreneurship, Polissya National University, Zhytomyr

L. Sadurska,  
Master's student of the Department of Economics and Entrepreneurship, Polissya National University, Zhytomyr

T. Tchaikivska,  
Master's student of the Department of Economics and Entrepreneurship, Polissya National University, Zhytomyr

### **MODERN CONDITIONS AND ALTERNATIVES FOR THE DEVELOPMENT OF INVESTMENT SUPPORT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES OF ZHYTOMYR REGION**

Проаналізовано сучасний стан інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств Житомирської області. Запропоновано зміни щодо існуючої структури інвестування сільськогосподарських підприємств та її докорінної перебудови відносно реалізованої стратегії децентралізації. Встановлено взаємозв'язок між кількісними та якісними параметрами інвестування у відношенні до ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств та масштабами їх виробництва. Надано рекомендації щодо поліпшення існуючих умов інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств Житомирської області. Досліджено та структуровано джерела інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств та проведено їх якісну оцінку в порівнянні з прогресивними економічними системами високорозвинутих країн світу. Виявлено недостатність покриття інвестиційних потреб сільськогосподарських підприємств у календарному господарському періоді та доведено її негативний вплив на умови ефек-

тивності господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Надано рекомендації щодо актуалізації умов якісного поліпшення інвестування сільськогосподарських підприємств з врахуванням умов їх сталого розвитку як невід'ємної складової їх функціонування в стратегічній перспективі та набуття можливих конкурентних переваг.

The current state of investment support of agricultural enterprises of Zhytomyr region is analyzed. Changes in the existing structure of investment of agricultural enterprises and its radical restructuring of the implemented decentralization strategy are proposed. The relationship between quantitative and qualitative parameters of investment in relation to the efficiency of agricultural enterprises and the scale of their production. Recommendations for improving the existing conditions of investment support of agricultural enterprises in Zhytomyr region are given. The sources of investment support of agricultural enterprises are researched and structured and their qualitative assessment is carried out. Insufficient coverage of investment needs of agricultural enterprises in the calendar economic period is revealed and its negative impact on the conditions of efficiency of economic activity of agricultural enterprises is proved. Recommendations for updating the conditions for qualitative improvement of investment of agricultural enterprises, taking into account the conditions of their sustainable development as an integral part of their operation in the strategic perspective. The indicators of efficiency of agricultural enterprises of Zhytomyr region in relation to the size and scale of their activity, average production costs, levels of labor productivity, intensity of land use and the number of used investment resources are systematized. The expediency of rational changes in terms of conditions and forms of implementation of regional investment programs in the medium-term economic alternative is substantiated. The need to increase the level of own financial support of agricultural enterprises in certain economic periods in order to cover current investment needs is indicated. The involvement of the processes of organizational and legal regulation of the current system of investment support of agricultural enterprises of Zhytomyr region is indicated. The low level of reinvestment processes due to excessive use of borrowed financial resources by agricultural enterprises has been proved. The high cost of credit borrowings and unfair terms of their repayment in the process of investment support of agricultural enterprises is indicated.

*Ключові слова: інвестиційне забезпечення, сільськогосподарські підприємства, регіон, забезпечення, ефективність, діяльність, перспектива, рекомендації, сучасний стан, джерела інвестування, обґрунтування, масштаби використання, аргументація.*

*Key words: investment support, agricultural enterprises, region, provision, efficiency, activity, perspective, recommendations, current state, sources of investment, substantiation, scale of use, argumentation.*

#### **ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ**

На сучасному етапі розвитку економіки проблеми зниження інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств, ділової активності на інвестиційному ринку України та дестабілізація національної економіки є достатньо актуальними й пріоритетними завданнями для вирішення проблем як на макро-, так і на мікрорівнях та при формуванні державної інвестиційної політики. Необхідність здійснення інвестицій у сільське господарство є об'єктивною через специфіку процесу його виробництва. Обсяг інвестицій у сільське господарство завжди був недостатнім порівняно з потребою. В умовах, що виникли, інвестиційна проблема

в сільському господарстві особливо загострилась. Виходячи з обмеженості внутрішніх ресурсів сільськогосподарських підприємств України, найпривабливішим джерелом ресурсного забезпечення сільського господарства тут можуть бути іноземні інвестиції. Але бажання іноземного інвестора вкладати кошти в сільськогосподарські підприємства країни формується під впливом багатьох факторів, які не завжди є сприятливими. За таких умов необхідно формувати позитивне інвестиційне середовище з метою підвищення інвестиційної привабливості аграрної сфери [6].

Відносно реалізації умов інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств регіону постає низка питань щодо їх ефективного залучення та використання, оскільки проведення процесів децентралізації в

значній мірі вплинуло на ефективність функціонування даної системи та потребує докорінної її перебудови. Існуючі умови інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств у переважній мірі спрямовані на досягнення лише економічного ефекту їх реалізації без врахування перспектив сталого розвитку сільської економіки, що позиціонує цей вид бізнесу лише з позиції використання наявного земельного ресурсу. Крім того, інвестиційне забезпечення сільськогосподарських підприємств Житомирської області містить елементи якісної неповноти з позиції відсутності окремих елементів ринку інвестиційних послуг, що в деякій мірі унеможливає його ефективне функціонування. Ефективно налагоджені процеси змін умов інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств здатні значно поліпшити існуючу ситуації та раціоналізувати напрямки її зміни.

**АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЮТЬСЯ АВТОРИ, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ**

Вивченню умов та процесів інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств присвячені дослідження таких вчених: І. Бланка, І. Вінніченка, А. Войнаренка, А. Гайдуцького, О. Гальчинського, О. Гудзинського, О. Гудзя, М. Дем'яненка, Т. Дудара, В. Іванишина, М. Кісіля, М. Коденської, О. Козак, М. Корецького, С. Кравченка, О. Крисального, М. Кропивки, Г. Лайко, Ю. Лупенка, П. Макаренка, М. Маліка та ін. [1].

Проте реалізація умов інвестиційного забезпечення в межах конкретних регіонів потребує більш детального вивчення з позиції стрімкого нарощування темпів реорганізації їх господарського середовища, уніфікації існуючих управлінських структур та перебудови існуючих економічних відносин на якісно новий рівень їх ефективного забезпечення. Специфіка галузі сільськогосподарського виробництва також вносить вагомі корективи в сам процес інвестування та потребує негайних змін відносно перебудови існуючих інвестиційних відносин у довгостроковій господарській альтернативі. Саме тому дослідження питань регіонального інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств є досить актуальним та потребує детального вивчення.

**ЗАВДАННЯ СТАТТІ**

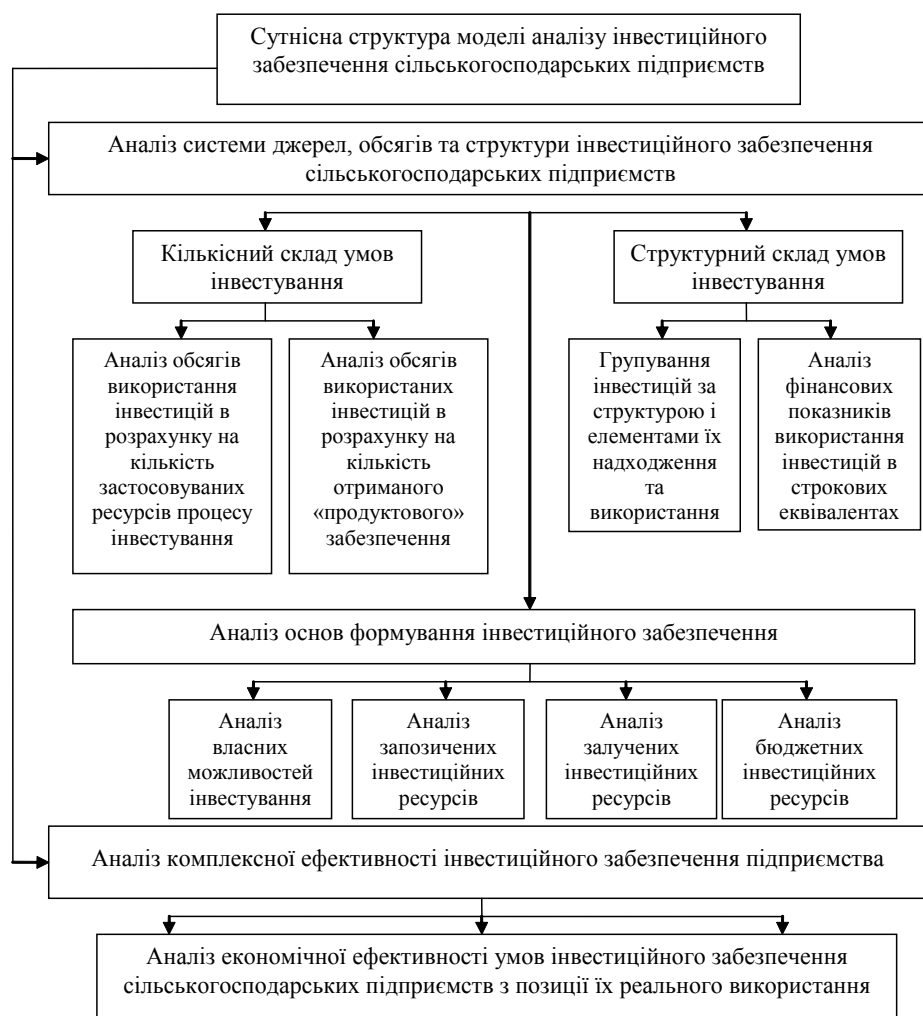
Завданнями дослідження є: аналіз та якісна оцінка умов інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств Житомирської області, виявлення проблем їх ефективного функціонування та якісного залучення і використання як власних так і залучених інвестиційних ресурсів; виокремлення чинників та факторів безумовного впливу на обсяги використання інвестиційних ресурсів сільськогосподарських підприємств та оцінки процесів реінвестування.

Об'єктом дослідження є процес інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств Житомирської області та інтеграція його відносин у загальнонаціональну інвестиційну систему як невід'ємного фактора ефективного розвитку в довгостроковій господарській альтернативі.

**ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ**

Сучасні умови інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємства суттєво відрізняються від існуючих теорій інвестування сформованих в неокласичних наукових школах та вимагають суттєвого їх дослідження з причини стрімкого нарощування об'ємів процесу глобалізації в довгостроковій господарській перспективі. Прискоренню типологічним змінам процесів інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств сприяють процеси стрімкого зростання вартості господарських ресурсів та формування економічної асиметричності їх проявів внаслідок підвищення рівня та частоти проявів різного роду економічних кризових явищ.

Таким чином, сучасна практика управління інвестиційними процесами у сільському господарстві вимагає розробки системи індикативних показників, побудованих на основі єдиного методологічного підходу, і яка буде придатна до агрегування з метою використання для аналізу інвестиційної діяльності не тільки в розрізі окремих проєктів, а й на рівні підприємства загалом, чи сукупності підприємств на регіональному і загальноекономічному рівнях, що визначає вимоги до складу цих показників. Крім того, вона має максимально відображати найважливіші характеристики інвестування за схемою "Ресурси-Вкладення-Результат", адекватно, гнучко й оперативно реагувати на зміну внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на інвестиційне забезпечення, нести інформа-

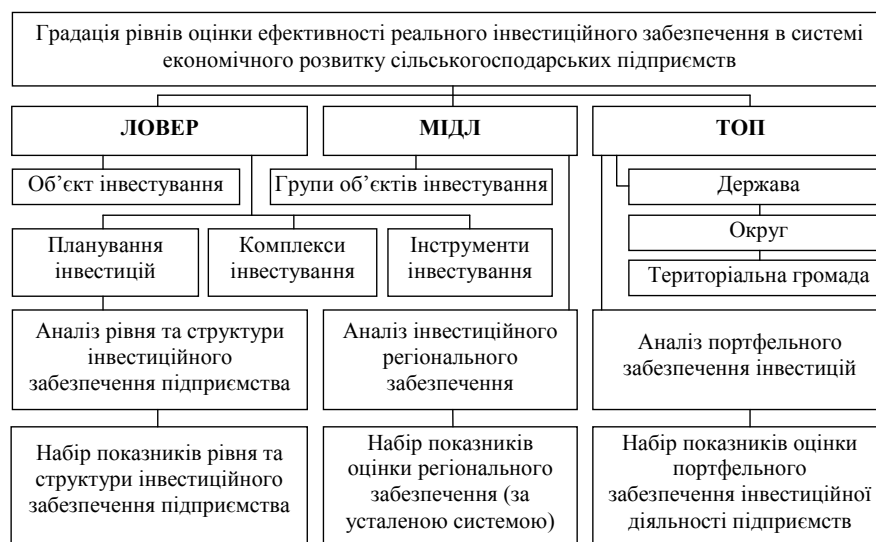


**Рис. 1. Модель аналізу умов інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств у довгостроковій господарській альтернативі**

Джерело: власні розробки авторів.

ційне навантаження про можливі напрями змін і їхню інтенсивність [4]. З огляду на зазначені фактори необхідно докорінно перебудувати систему оцінки та аналізу умов ефективності залучення та використання інвестицій сільськогосподарськими підприємствами з позиції їх адресного функціонування, оскільки переважна більшість використовуваних інвестиційних ресурсів на умовах їх запозичення втрачають сенс адекватності розрахунків ефективності використання для самих сільськогосподарських підприємств. Переважно цей тип інвестиційного забезпечення стає мірою простого функціонування сільськогосподарських підприємств без врахування факторів їх можливого розширеного відтворення, оскільки плата за їх використання є надто високою в порівнянні з високо розвинутими економічними формаціями. Цей фактор негативно позначається ну умовах безпосереднього сталого розвитку сільськогосподарських підприємств в

довгостроковій господарській перспективі та унеможливує формування економічних балансів між прибутком сільськогосподарських підприємств і зовнішнім середовищем його формування (стан земельних угідь, умови використання праці, якість продукції та ін.). Саме тому пропонуємо в методиці оцінки якісних та кількісних характеристик умов інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств чітко розмежовувати джерела формування та умови використання інвестицій з позиції їх вартості для самих об'єктів інвестування, а також більш детально та ґрунтовно оцінювати саме власні джерела інвестиційного забезпечення основних видів діяльності в структурі реального інвестування (рис. 1). Варто зауважити, що в практиці інвестування сільськогосподарських підприємств відсутні пропорційні стандарти щодо найбільш доцільної ефективності діяльності самих підприємств з позиції їх кількісного формування за структурними елементами вико-



**Рис. 2. Організаційно-економічна система оцінки ефективності реального інвестиційного забезпечення системи економічного розвитку сільськогосподарських підприємств у довгостроковій господарській альтернативі**

Джерело: власні розробки авторів.

ристання. В багатьох випадках значна кількість інвестицій не підтверджується кінцевими показниками їх ефективного використання, що стає актуальним для більшості великих аграрних формувань. Саме тому пропонується градація умов оцінки ефективності інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств з урахуванням індивідуальних характеристик та умов інвестиційного забезпечення.

Запропоновану систему оцінки ефективності інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств доречно інтегрувати в існуючу систему загальної оцінки інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств за організаційно-економічними рівнями (рис. 2). Пропонуємо вдосконалити існуючу методика оцінки рівня ефективності інвестування сільськогосподарських підприємств з позиції її градації за рівнями можливого застосування показників аналізу: врахування умов реструктуризаційної перебудови та утворення об'єднаних територіальних громад. У наведеному аспекті слід враховувати стратегію інвестиційного розвитку регіону, показники оцінки ефективності якої мають співпадати з основними показниками ефективності оцінки інвестиційного забезпечення самих сільськогосподарських підприємств; наступним кроком має стати узагальнення та систематизація введених у дію показників інвестиційної ефективності на ТОП-рівні управління що суттєво змінить структуру та підходи до формування якості статистичної інформації та перерозподілу са-

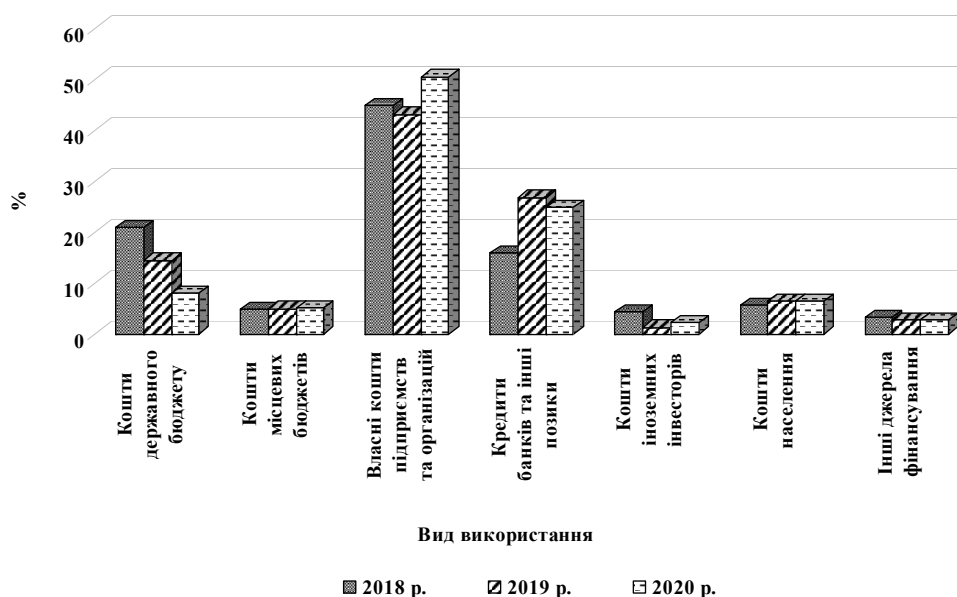
мих інвестиційних ресурсів з високою якістю, безпосередньо підвищить рівень рентабельності сільськогосподарських капіталовкладень у довгостроковій господарській альтернативі.

Дослідження чинників вагомості наявних факторів впливу на кількість інвестицій у розвиток сільськогосподарських підприємств Житомирської області вказує на доцільність проведених процесів інвестування протягом 2016—2020 рр. (табл. 1), а також констатує факт зро-

**Таблиця 1. Структура обсягу інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств Житомирської області 2016—2020 рр., %**

Показник	Рік					Відхилення, +/-	
	2016	2017	2018	2019	2020	2020 р. до 2016 р.	2020 р. до 2018 р.
Інвестиції у матеріальні активи	98,5	98,4	98,4	98,3	98,2	-0,3	-0,2
у т. ч.:							
в основний капітал	69,6	70,3	71,1	71,4	72,5	2,9	1,4
з них:							
капітальне будівництво	29,9	33,2	34,7	36,8	37,0	7,1	2,3
машини, обладнання та транспортні засоби	39,7	37,1	36,4	34,6	35,5	-4,2	-0,9
у довгострокові біологічні активи тваринництва	3,4	2,9	2,8	3,4	3,3	-0,1	0,5
в інші необоротні матеріальні активи	3,1	1,5	1,3	1,4	1,3	-1,8	-
у капітальний ремонт	22,4	23,7	23,2	22,1	21,1	-1,3	-2,1
Інвестиції у нематеріальні активи	1,5	1,6	1,6	1,7	1,8	0,3	0,2
Загальне значення	100	100	100	100	100	-	-

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Житомирській області 2016—2020 рр.



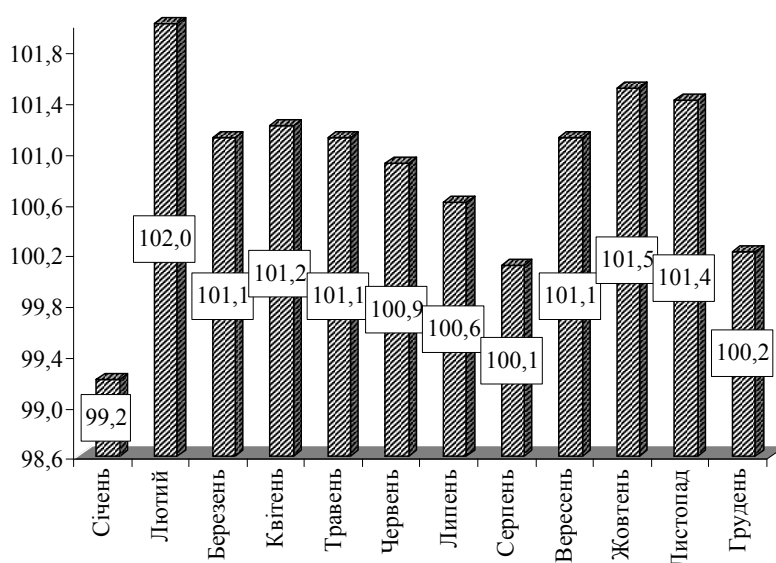
**Рис. 3. Структура обсягу використання інвестицій сільськогосподарськими підприємствами Житомирської області за джерелами їх формування 2016–2020 рр., %**

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Житомирській області 2016–2020 рр.

стання рівня їх якісного використання. Оскільки період 2019–2020 рр. характеризується наростанням рівня кризового середовища економічного середовища загалом, варто провести детальний аналіз структури інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств за мірою витрати коштів. Переважну більшість інвестицій вкладається в матеріальні активи сільськогосподарських підприємств з середнім показником 98,4 % у 2016–2020 рр. у вигляді матеріальних активів, при цьому спостерігаються стрімкі зміни структури капіталов-

кладень 2020 р в порівнянні з 2016 р. на 7,1 % за статтею витрат капітального будівництва при одночасному зменшенні витрат на 1,3 % за статтею витрат капітального ремонту. Негативною тенденцією стає зменшення структури витрат на біологічні активи 2020 р. у порівнянні з 2016 р. на 0,3 % що в найближчій перспективі унеможливить функціонування галузі тваринництва.

Аналіз структури інвестиційних надходжень за джерелами використання сільськогосподарськими підприємствами Житомирської



**Рис. 4. Граничні потреби рівнів номінальної структури інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств Житомирської області, 2020 р.**

Джерело: власні розробки авторів.

**Таблиця 2. Аналіз впливу інтенсивності процесів сільськогосподарського виробництва на рівень інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств Житомирської області 2018—2020 рр.**

Ознаки групування показників	Загальна сума виробничих витрат в розрахунку на одиницю оброблюваної посівної площі, (тис. грн на 1 га)			III група в % до I групи	В середньому за 2018-2020 рр.
	I	II	III		
	до 3,0	3,0-4,0	понад 4,0		
Кількість сільськогосподарських підприємств	122	191	95	77,9	136,0
Середня величина обсягу виробничих витрат в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь (включно з адміністративними витратами), тис. грн	2,5	3,8	4,6	184,0	3,6
Загальний показник валової продукції підприємства, тис. грн	4224,9	8341,7	23500,7	556,2	12022,4
Середньозважений показник площі сільськогосподарських угідь підприємства, га	411,2	847,6	2544,9	618,9	1267,9
Середньорічний рівень продуктивності праці в абсолютному вимірі показника, тис. грн	311,7	554,8	644,2	206,7	503,6
Використання земельних угідь (показник отриманого прибутку(збитку)), тис. грн	3,4	4,1	5,2	152,9	4,2
Коефіцієнт окупності явних витрат	0,97	1,12	1,29	133,0	1,1
Рівень інвестиційного забезпечення з розрахунку на 1 підприємство, тис. грн	3914,1	6031,9	19354,2	494,5	9766,7

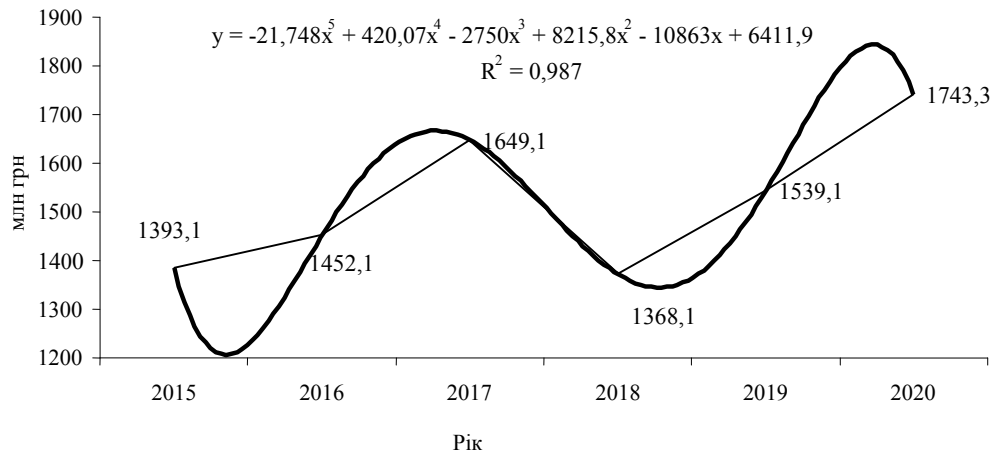
Джерело: власні дослідження авторів.

області 2018—2020 рр. вказує на вкрай низький рівень використання процесів реінвестування в значній мірі за рахунок відсутності вільних обігових коштів, впливу процесів сезонності на типологію виробництва та диспаритету цін. У 2020 р. у порівнянні з 2018 р. рівень використання власних інвестиційних ресурсів зріс на 3,7% що є безумовною позитивною тенденцією, аналогічний показник у розвинутих економічних системах складає 75—80 % (рис. 3).

У 2020 р. значного приросту за джерелами використання інвестицій склали кредити банків та інші позики в порівнянні з 2018 р. (9,3 %): скорочення програм підтримки сільськогосподарських товаровиробників; конкуренція на кредитному ринку; підвищення рівня рентабельності галузі сільськогосподарського виробництва. Незмінними залишаються надходження з місцевих бюджетів — при середньому значенні показника 2018—2020 рр. на рівні 5,4%; кошти населення — 7,5 %, при скороченні асигнувань з боку іноземних інвесторів 2020 р. у порівнянні до 2018 р. — 2,8 %.

У господарській практиці розрізняють технологічну і відтворювальну структуру інвестицій у основний капітал. Технологічна струк-

тура інвестицій відображає співвідношення таких затрат: будівельні роботи, монтаж устаткування; придбання устаткування, яке вимагає монтажу, придбання інструменту, інвентаря; проектні роботи; інші затрати. Відтворювальна структура інвестицій включає в себе такі напрями: нове будівництво; розширення, реконструкцію і технічне переоснащення діючих підприємств. Першочергове значення для підвищення ефективності діяльності підприємств області має покращення технологічної структури інвестицій у основний капітал, розподіл їх між основними складовими частинами. Прогресивність технологічної структури визначається збільшенням у складі інвестицій частки затрат на придбання активної частини основних виробничих засобів підприємств [5]. Перевищення рівня потреби у інвестиційних ресурсах створює передумови для негайного покриття за виниклої потреби. За проведеними розрахунками та структурою потреб (рис. 4) визначено можливі потреби за сезонністю їх використання сільськогосподарськими підприємствами Житомирської області в 2020 р. Перевищення рівня 100,0 % вказує на відсутність можливостей задоволення інвестиційної



**Рис. 5. Кореляційний аналіз динаміки інвестиційного забезпечення та рівня його ефективності в сільськогосподарських підприємствах Житомирської області, III групи масштабності 2015—2020 рр. з застосуванням поліноміальної лінії тренду (у п'ятій степені)**

Джерело: власні дослідження авторів.

потреби в порівнянні з можливістю абсолютного фінансового забезпечення даного господарського періоду.

Під час проведення аналізу та групування показників інтенсивності процесів сільськогосподарського виробництва сільськогосподарськими підприємствами Житомирської області в 2018—2020 рр. розроблено 3 групи якісної оцінки їх діяльності у співвідношенні до кількості наявно використаних інвестицій за різними джерелами їх надходження (табл. 2). Встановлено що найбільш ефективно використовують інвестиції сільськогосподарські підприємства III групи, в яких середній показник площі сільськогосподарських угідь складає 5562,2 тис. га при середньозваженій величині 12022,4 га, а рівень використання земельних угідь в порівнянні з I групою на 52,9 % вищий.

Також у сільськогосподарських підприємствах з групи спостерігається значна відмінність у показниках окупності витрат (+10 %) в порівнянні з підприємствами I групи; а також розмір інвестиційних надходжень більший ніж в 4,9 раза. Тобто кількість інвестицій має взаємозв'язок з якісними характеристиками ефективності цих сільськогосподарських підприємств. Не мало важливим фактором у доцільності якісної оцінки ефективності діяльності наведених інвестиційних груп має якісна оцінка земельних угідь підприємств.

Існують дослідження, які доводять, що великі підприємства більш ефективні при менших витратах, ніж невеликі сільськогосподарські підприємства. Більші фермерські господарства змогли залишатися вигідними при зниженні цін на сільськогосподарську продукцію в порівнянні з невеликими фермерами, і це пояснює

тенденцію до більших господарств. Одна група науковців стверджує, що зростаючий розмір господарства зменшує витрати на гектар. Вони вивчали доходи сільськогосподарських підприємств та виявили, що більші фермерські господарства, як правило, вигідніше через нижчі постійні витрати. Проте деякі невеликі господарства були такими ж прибутковими, як великі, і існували також великі господарства, які були не вигідними, отже, сам висновок про одиницю величини не є гарантією рентабельності. Вважалось, що диверсифікація є фактором підвищення прибутковості деяких малих господарств. Прибуток сільськогосподарського підприємства може збільшуватися завдяки економії на масштабі. Однак сільськогосподарські підприємства, що розвиваються, в кінцевому підсумку стикаються із зменшенням віддачі від масштабів, і це є фактором визначення оптимального розміру сільськогосподарського підприємства. Оптимальне сільськогосподарське підприємство, як правило, використовує найбільш ефективну техніку та таку площу, яку можна ідеально обробляти, коли використання машин визначається місцевими погодніми та кліматичними умовами. Скорочення прибутку відбувається, коли сільськогосподарське підприємство стає дуже великим, тому що дні, доступні сільськогосподарським виробникам для завершення основних польових операцій, є обмеженим ресурсом. Це дослідження також має відношення до розробників аграрної політики, коли вони намагаються створити програми в умовах зміни галузевого ландшафту. Важливо, щоб ці люди розуміли фактори, що впливають на вибір розмірів зернового господарства та величину програм державної підтримки.



ки, яку ці господарства можуть потребувати для управління ризиками [3].

Проведені дослідження для підприємств за масштабами діяльності III групи вказують на безпосередній та вагомий вплив якості земельних угідь на ефективність та рівень їх використання. За результативний показник ( $y$ ) було встановлено рівень прибутку в розрахунку на 1 га сільськогосподарських підприємств;  $x$  — зведені виробничі та адміністративні витрати за абсолютним показником приросту протягом 2015—2020 рр., з врахуванням зміни масштабів виробництва та якості земельних угідь (середнє значення 81,2 бали). Тіснота зв'язку цих факторних ознак вказує на безпосередню їх залежність з високим рівнем коефіцієнта регресії (рис. 5).

Потрібно відзначити, що інвестиційний клімат зі всіма його проблемами у аграрному секторі України є сприятливим для залучення інвестицій, незважаючи на швидше негативне, ніж позитивне значення державних контролюючих органів у його якості. Це пояснюється тим, що значні масштаби сільськогосподарського бізнесу покривають існуючі витрати на подолання корупційних схем з боку представників держави, що перешкоджають ефективній закупівлі ресурсів, організації земельних та майнових відносин, залученню робочої сили, виробництву продукції, реалізації вироблених товарів та послуг, а також її переробці. Особливо стримують надходження інвестицій у сільськогосподарські підприємства з боку вітчизняних та закордонних інвесторів труднощі у залученні земель сільськогосподарського призначення та перешкоди у вільній реалізації виробленої продукції на зовнішніх ринках. Наявність великої кількості пайовиків, з якими потрібно заключати договори оренди землі, значно ускладнює процеси внутрішньогосподарського землеустрою агропромислових підприємств, проте таку схему, нині існування несформованого до кінця ринку земель, можна вважати оптимальною. З іншого боку, затягування процесів оформлення чи переоформлення приватної власності на земельний пай та подальша тривала реєстрація договорів їх оренди унеможливує оперативне формування аграрними підприємствами земельних масивів для обробітку. Іншою проблемою залучення інвестицій у аграрний бізнес, яка одночасно може бути елементом системи інвестування є майже повна відсутність можливостей самостійного експорту виробленої традиційної 44 сільськогосподарської продукції, до якої відноситься зерно, насіння соняшника, овочі, фрукти, м'ясні або

молочні вироби. Якщо у практичній площині експорт молочної продукції вдалось налагодити за рахунок об'єднання молокопереробних підприємств та їх інтеграційних утворень у великі альянси, то невеликі виробники зернової продукції вимушені продавати її посередникам, які формують крупні партії і вивозять закордон. При цьому сільськогосподарські товаровиробники неспроможні встановлювати ціну на свою продукцію, бо часто мають термінові фінансові зобов'язання на момент збору врожаю і потребуючи грошових коштів, реалізують зерно на неприйнятних для себе умовах [2].

За результатами проведених досліджень у порівнянні з існуючими інвестиційними системами галузі сільськогосподарського виробництва провідних економічних систем сільськогосподарські підприємства з невеликими масштабами виробництва (до 425,5 га) недоотримують у структурному еквіваленті понад 40,5 % існуючих фінансових ресурсів за рахунок діючої інвестиційної політики. При цьому агрохолдингові структури, в порівнянні з малими (фермерськими) господарствами, купують виробничі ресурси в середньому на 32,7 % дешевше, цим самим створюючи умови для недобросовісної сільськогосподарської конкуренції.

### **ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ**

Існуюча система умов інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств потребує докорінної перебудови з причин зміни адміністративно-територіального устрою, інвестиційної політики держави та нарощування стрімких процесів глобалізаційних перетворень на світових сільськогосподарських ринках. У свою чергу надмірна зарегульованість процесів інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств з боку держави створює надмірний тиск на швидкість та якість інвестиційного забезпечення, зменшуючи номінальний показник ефективності їх використання та періоду обороту.

Попри прибутковість галузі сільськогосподарського виробництва, більшість сільськогосподарських підприємств не спроможні ефективно проводити власну інвестиційну політику з причини низького рівня процесів їх реінвестування. В більшості випадків частка повернення в виробництво отриманого прибутку не перевищує 50 %, що спонукає до застосуван-

на дороговартісних кредитних або інших запозичених ресурсів.

Структура обсягу інвестиційного забезпечення за джерелами витрат залишається стабільною протягом 2018—2020 рр. та не зазнає суттєвих змін. Більшість інвестицій в сільськогосподарські підприємства Житомирської області вкладаються у вигляді вкладень в основний капітал, понад 72 %. Незадовільним залишається стан інвестування довгострокових біологічних активів тваринництва (3,3 %).

При оцінці граничних потреб рівнів номінальної структури інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств Житомирської області встановлено факт незабезпеченої інвестиційної потреби вільними фінансовими ресурсами підприємств протягом календарного періоду їх використання. Зазначена проблема спонукає сільськогосподарські підприємства до пошуку альтернативних джерел фінансування у вигляді запозичених ресурсів, котрі переважно є досить дороговартісними.

Під час проведення групування показників рівня ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств Житомирської області протягом 2018—2020 рр. відносно рівня та умов їх інвестиційного забезпечення встановлено що найдоцільніше інвестувати в сільськогосподарські підприємства з середнім розміром виробничої площі 2544,9 га та з загальною сумою виробничих витрат у розрахунку на одиницю оброблюваної посівної площі понад 4 тис. грн на 1 га.

Основними умовами якісного та кількісного поліпшення умов інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств Житомирської області мають стати: докорінна перебудова системи організаційно-правового забезпечення та реалізації процесів інвестиційного забезпечення з врахуванням реалізованих умов процесу децентралізації; запровадження регіональних інвестиційних програм на пільгових умовах їх використання для самих інвесторів; стимулювання процесів розвитку інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств на умовах їх сталого функціонування як запоруки їх ефективної діяльності в стратегічній перспективі; зменшення умов впливу на інвестиційне забезпечення бюрократичних процедур та їх уникнення в майбутньому; раціональний вплив фіскальної політики, що має виявлятися в лояльних податкових відрахуваннях а також використання різного роду податкових пільг відносно сільськогосподарських проектів; залучення та використання

прогресивного інвестиційного досвіду розвинутих економічних систем світу в поєднанні з прогресивними виробничими технологіями при врахуванні розвитку умов соціального середовища сільських територій.

#### Література:

1. Кісіль М.І. Пріоритетні напрями інвестицій у аграрну сферу України в умовах нестабільності. Вісник ХНАУ. Сер. "Економічні науки". ХНАУ. 2015. № 1. С. 83—90.

2. Коденська М.Ю. Мотиваційні чинники інвестиційного забезпечення розвитку аграрно-промислового виробництва. Вісник Академії праці соціальних відносин Федерації профспілок України. 2013. № 2. С. 62—66.

3. Лупенко Ю.О., Захарчук О.В. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства України. Економіка АПК. 2018. № 11 С. 9—18.

4. Однорог М.А. Інвестиційне забезпечення у сільськогосподарському секторі економіки України. Науковий вісник Полісся. 2016. № 4 (8). Ч. 1. С. 142—148.

5. Владимирська Н.І. Особливості міжнародного інвестування в економіку України. Економічні інновації. 2019. Т. 21. Вип. 3 (72). С. 26—36.

6. Демчук Н.І., Кисельова М.С. Інвестиційне забезпечення сільськогосподарських підприємств. Агросвіт. 2016. № 24. С. 21—26.

#### References:

1. Kisil', M.I. (2015), "Priority areas of investment in the agricultural sector of Ukraine in conditions of instability", Bulletin of KhNAU, vol. 1, pp. 83—90.

2. Kodens'ka, M.Yu. (2013), "Motivational factors of investment support for the development of agro-industrial production", Visnyk Akademii pratsi sotsial'nykh vidnosyn Federatsii profspilok Ukrainy, vol. 2, pp. 62—66.

3. Lupenko, Yu.O. and Zakharchuk, O. V. (2018), "Investment support of innovative development of agriculture of Ukraine", Ekonomika APK, vol. 11, pp. 9—18.

4. Odnoroh, M.A. (2016), "Investment support in the agricultural sector of Ukraine", Naukovyj visnyk Polissia, vol. 4 (8), pp. 142—148.

5. Vladymyrs'ka, N.I. (2019), "Features of international investment in the economy of Ukraine", Ekonomichni innovatsii, vol. 3 (72), pp. 26—36.

6. Demchuk, N.I. and Kysel'ova, M.S. (2016), "Investment support of agricultural enterprises", Ahrosvit, vol. 24, pp. 21—26.

*Стаття надійшла до редакції 04.10.2021 р.*